14/11/2022

Patriarhul Daniel: Icoana ortodoxă este o chemare permanentă la rugăciune

image not found or type unknown

Părintele Patriarh Daniel a vorbit în Sesiunea de deschidere a Conferinței Naționale „Unitate dogmatică și specific național în pictura bisericească”, ediția a IX-a, 2022, care se desfășoară la Palatul Parlamentului din București în perioada 14-15 noiembrie 2022.

Actuala ediție continuă demersurile de realizare a Îndrumătorului iconografic pentru pictorii bisericești și pentru slujitorii sfintelor altare și a Normativului pentru restaurarea patrimoniului bisericesc aflat în cult, proiecte ale Comisiei de Pictură Bisericească.

„Icoana ortodoxă este o chemare permanentă la rugăciune și la comuniune eclezială. Ea este așezată în biserică pentru a ne întâlni faţă către faţă cu Dumnezeu și cu sfinții Lui în rugăciune. În plus, icoana este o mărturisire a stării de har în care se află sfinții în ceruri: ei se află în slava, bucuria și pacea Preasfintei Treimi, percepute de Apostoli la Schimbarea la Faţă a Domnului Hristos pe muntele Tabor”, a afirmat Patriarhul României în cuvântul său.

Text integral:

Slava Împărăţiei Cerurilor este vederea profetică a iconografiei ortodoxe
„În biserica slavei Tale stând, în cer ni se pare a sta!”
(slujba Utreniei din Postul Mare)

Ne întrunim astăzi în Aula Magna Teoctist Patriarhul a Palatului Patriarhiei, pentru lucrările celei de-a IX-a ediții a Conferinței Naționale Unitate dogmatică și specific național în pictura bisericească, organizată de către Patriarhia Română, prin intermediul Comisiei de Pictură Bisericească. Evenimentul, deja consacrat, se desfășoară anual, reunind ierarhi, preoți, specialiști înscriși în evidențele Comisiei de Pictură Bisericească sau autorizați de Ministerul Culturii, arhitecți, cercetători, profesori și studenți din cadrul facultăților de profil, precum și alte persoane interesate de artele bisericești și de patrimoniul național eclezial.

Tema conferinței din acest an este Lumina isihastă în arta bisericească. Slava lui

Hristos pe Muntele Tabor și aureola sfinților, temă circumscrisă Anului omagial al rugăciunii în viața Bisericii și a creștinului și Anului comemorativ al Sfinților isihaști Simeon Noul Teolog, Grigorie Palama și Paisie de la Neamț.

Evenimentul își propune să răspundă dintr-o perspectivă interdisciplinară unor necesități resimțite în domeniul picturii și restaurării bisericești și în același timp să pună în evidență, atât la nivelul principiilor de bază, cât și al regulilor practice, importanța funcției liturgico-dogmatice a patrimoniului religios. Actuala ediție a conferinței urmărește să continue demersurile inițiate în ediția precedentă, în care s-au pus bazele realizării Îndrumătorului iconografic pentru pictorii bisericești și pentru slujitorii sfintelor altare și Normativului pentru restaurarea patrimoniului bisericesc aflat în cult, două importante proiecte aflate pe agenda de lucru a Comisiei de Pictură Bisericească.

Lumina Taborului prefigurează anticipat slava Învierii şi a Înălțării Domnului Hristos la cer, dar, în chip profetic, şi slava celei de-a doua Veniri a lui Hristos la sfârşitul veacurilor (cf. Matei 25, 31); slava aceasta este bucuria și mângâierea sfinților în Împărăția Cerurilor (cf. Romani 14, 17). Slava necreată a lui Hristos arătată ucenicilor Săi este tainic prezentă în harul Sfântului Botez, aduce în sufletul creștinului, renăscut din apă și din Duhul Sfânt, bucurie, mângâiere și pace, luminându-i mintea și sfinţindu-i viața spre a dobândi ceea ce Sfântul Apostol Pavel numește „mintea (gândirea) lui Hristos” (1 Corinteni 2, 16). Pornind de la îndemnul aceluiași Apostol – „Rugați-vă neîncetat!” (1 Tesaloniceni 5, 17) – Sfântul Grigorie Palama arată în scrierile sale cum, sub călăuzirea Sfântului Duh, rugăciunea: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, denumită atât „rugăciunea minții”, cât și „rugăciunea inimii”, a devenit calea cea mai bună pentru luminarea sufletului și sfințirea vieții creștinului, fie în singurătatea chiliei, fie în comuniunea caselor creștinilor. Rostirea neîncetată a rugăciunii inimii, însoțită de smerenie și pocăință, ne conduce la o înaintare duhovnicească în sfințenie, culminând cu vederea luminii necreate sau a slavei Preasfintei Treimi, potrivit făgăduinței Domnului Hristos: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu” (Matei 5, 8).

Icoana ortodoxă este o chemare permanentă la rugăciune și la comuniune eclezială. Ea este așezată în biserică pentru a ne întâlni faţă către faţă cu Dumnezeu și cu sfinții Lui în rugăciune. În plus, icoana este o mărturisire a stării de har în care se află sfinții în ceruri: ei se află în slava, bucuria și pacea Preasfintei Treimi, percepute de Apostoli la Schimbarea la Faţă a Domnului Hristos pe muntele Tabor (cf. Matei 17, 2; Marcu 9, 3; Luca 9, 29). Sfinții se roagă pururea pentru noi și ne cheamă și pe noi la rugăciune. Când ne rugăm într-o biserică ortodoxă pictată,

simțim că nu ne rugăm singuri, ci ne rugăm împreună cu sfinții [1].

Potrivit mistagogiei patristice, lăcașul de cult ortodox are la rândul său un caracter iconic, fiind spațiul sacru în care credincioșii devin părtași „comuniunii sfinților” din ceruri. De aceea, încă de timpuriu, în amenajarea lăcașului de cult creștin apar planul și structura în formă de cruce. Sinaxa euharistică este o comunitate vie prezentă în fața Crucii pentru a deveni chiar trupul Crucii, trupul tainic al lui Hristos Cel răstignit şi înviat. Împlinirea Liturghiei euharistice nu înseamnă a rămâne „în fața” „Pâinii care s-a coborât din cer” (Ioan 6, 51), ci a deveni această „Pâine”. „Că o pâine, un trup, suntem cei mulți; căci toți ne împărtășim dintr-o Pâine” (I Corinteni 10, 17). Prin urmare, proiectarea unei biserici în formă de cruce înseamnă exact aceasta: să descrie persoanele din comunitatea care se roagă ca membre ale Trupului lui Hristos [2].

În lăcașul de cult „formele arhitecturale, frescele, icoanele, obiectele de cult, nu sunt puse alături pur și simplu, ca obiectele unui muzeu, ci, asemeni mădularelor unui trup, trăiesc întru aceeași tainică viață, sunt integrate misterului liturgic. (…) icoana sfarmă triunghiul estetic și imanentismul lui; ea naște nu emoția, ci sensul mistic, opera de artă lasă loc unei teofanii” [3]. Arta iconografiei, arta arhitecturii, arta odăjdiilor, arta mișcării și gesturilor liturgice, arta focului și a fumului de tămâie, toate converg spre ilustrarea ideii centrale a spațiului eclezial: „comuniunea în adorarea lui Dumnezeu a întregii Biserici, atât a celei nevăzute, Biserica triumfătoare, cât și a celei văzute, Biserica luptătoare” [4]. În plus, lumina densă conţinută de aureola sfinţilor din icoane sau chiar şi fondul auriu al icoanelor bizantine exprimă slava luminii necreate din Împărăţia Cerurilor sau din noul Ierusalim, pogorât din cer de la Dumnezeu (cf. Apocalipsa cap. 21, 23 şi 22, 5). De aceea, Sfântul Gherman, patriarhul Constantinopolului (†733), spune că Biserica este cerul pe pământ, apoi Sfântul Nicolae Cabasila (†1391) spune că Biserica este anticamera Împărăţiei Cerurilor, iar cultul ortodox rezumă experienţa liturgică a tainei Bisericii astfel: „În biserica slavei Tale stând, în cer ni se pare a sta!” ((slujba Utreniei din Postul Mare).

Deschidem astăzi a IX-a ediție a Conferinței Naționale Unitate dogmatică și specific național în pictura bisericească, eveniment inaugurat în anul 2012 și care de atunci s-a bucurat de o participare și de o popularitate crescândă. Ea cuprinde anul acesta trei secțiuni: secțiunea Pictură Bisericească, cu tema „Tradiție și înnoire în pictura bisericească”; secțiunea Restaurare, cu tema „Restaurarea patrimoniului religios: dezbateri, norme, dimensiune liturgică”; secțiunea Arhitectură, cu tema „Lăcașul de cult ortodox – loc al întâlnirii dintre teologie și artă”. Ca element de noutate față de edițiile precedente, cele trei secțiuni vor cuprinde sesiuni aferente de dezbateri

tematice, reunind un număr de invitați specialişti în diferite tematici.

Prin susținerea de lucrări științifice, prin participarea la dezbaterile tematice și la discuțiile generate de fiecare secțiune în parte, precum și prin audierea comunicărilor prezentate, evenimentul urmărește să ofere un cadru generos de interacțiune și dialog specialiștilor din domeniul artelor bisericești, restaurării, arhitecturii și istoriei artei. Abordarea interdisciplinară a conferinței, prin alăturarea unor discipline conexe, reprezintă un bun prilej de expunere și dezbatere a problemelor specifice întâmpinate de specialiști în demersul lor de înțelegere, îmbogățire și conservare a patrimoniului național bisericesc, precum și de promovare a acestuia în societatea contemporană.

În cadrul Conferinței, va avea loc și lansarea volumului Norme și îndrumări unitare în iconografie și în restaurarea patrimoniului bisericesc, publicat de Editura Basilica a Patriarhiei Române, volum ce reunește lucrările științifice expuse în cadrul ediției din anul precedent (2021).

Felicităm pe organizatori și binecuvântăm pe toți participanții, cu speranţa că și această ediție a Conferinței Naționale Unitate dogmatică și specific național în pictura bisericească va constitui un îndemn de intensificare a misiunii Bisericii Ortodoxe Române privind conservarea şi punerea în valoare a inestimabilului său patrimoniu eclezial – tezaur sacru moștenit de la înaintaşi, dar care trebuie conservat, îmbogăţit şi transmis cu talent și efort, cu multă responsabilitate și cu bucuria realizării comuniunii între generații.

† DANIEL
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

NOTE
[1] Patriarhul Daniel, „Icoana este chemare la rugăciune împreună cu sfinții și înainte-vedere a Împărăției cerurilor”, predică la Duminica Ortodoxiei, pe https://basilica.ro, 21 martie 2021.

[2] Jean-Paul Hernández, „Lo spazio sacro come kerygma e mistagogia”, în RTE (Revista „Teologia Espiritual”), XIV (2010), nr. 28, p. 371.

[3] Paul Evdokimov, Arta icoanei. O teologie a frumuseții, trad. de Grigore și Petru Moga, Ed. Sophia, București, 2014, p. 155.

[4] Adrian Matei Alexandrescu, Programul iconografic de tradiție bizantină și variante ale sale în pictura bisericilor din București, Ed. Basilica, București, 2017, p. 26.

Foto credit: Basilica.ro / Mircea Florescu

basilica.ro